

Sygn. akt I C 745/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2020 r.

Sąd Okręgowy Warszawa- Praga w Warszawie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Marek Grodzki

Protokolant : Artur Suwała

Po rozpoznaniu w dniu 05 lutego 2020 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy

z powództwa G. B.

przeciwko Skarbowi Państwa Prezydentowi (...) W.

o ustalenie

1. oddała powództwo;
2. nie obciąża powódki kosztami procesu.

Sygn. akt I C 745/18

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 17 października 2017 roku powódka G. B. wniosła przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa Prezydentowi (...) W. o ustalenie, że w dniu 20 listopada 1945 roku S. K. był właścicielem zabudowanej nieruchomości położonej w W. przy ulicy (...), hip. Nr (...) o powierzchni 461 m⁽²⁾.

Powódka jako spadkobierczyni S. K. domagała się ustalenia z uwagi na konieczność wykazania prawa własności w postępowaniu toczącym się przed Prezydentem (...) W. z wniosku powódki o odszkodowanie za przejętą nieruchomość.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa reprezentowany przez Prezydenta (...) W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwany podniósł, iż powódka nie posiada interesu prawnego w żądaniu ustalenia oraz brak legitymacji biernej pozwanego.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W okresie przed 1939 rokiem S. K. nabył prawo własności nieruchomości położonej w W. przy ul. (...). Nieruchomość zabudowana była budynkiem mieszkalnym. W okresie powojennym budynkiem zarządzał administrator. W latach 60-tych XX wieku budynek mieszkalny został zburzony.

Dowód: zeznanie świadka W. P. k. 248, przesłuchanie powódki G. B. k. 248, akta TV-632/1020/74/HS - elaborat k. 10-19;

We wrześniu 1940 roku Powszechny Zakład Ubezpieczeń (...) wystawił dowód ubezpieczenia budowli położonej w W. przy ulicy (...), wskazując jako właściciela budowli S. K.. Kolejny dowód ubezpieczenia został wystawiony w 1942 roku.

W dniu 16 kwietnia 1948 roku Komornik Sadu Grodzkiego w W. rewiru IX T. B. wprowadził S. K. w posiadanie nieruchomości (...)Nr hipot. (...), położonej przy ulicy (...).

W okresie po 1945 roku nie odnaleziono księgi hipotecznej nieruchomości (...) Nr hip. (...)

Pełnomocnik S. K. pismem złożonym dnia 11 października 1949 roku wniósł do Zarządu Miejskiego (...) W. o przyznanie prawa własności czasowej do nieruchomości położonej przy ulicy (...). W piśmie pełnomocnik wskazał, iż nieruchomość ta została objęta w posiadanie przez Gminę (...) W. oraz to, że właścicielem nieruchomości położonej przy ulicy (...) jest S. K..

Decyzją z dnia 29 kwietnia 1974 roku odmówiono S. K. przyznania prawa użytkowania wieczystego gruntu położonego przy ulicy (...), a decyzją z dnia 20 sierpnia 1974 roku odmówiono przyznania odszkodowania.

Dowód: akta TV-632/1020/74/HS - protokół k. 2, zaświadczenie k. 3, pismo k. 4, decyzje k. 6 i 35, akta GK-DW-III-JMI-7227-24-1-09 - polisy k. 13-17;

S. K. zmarł 13 lipca 1961 roku. Spadek po S. K. nabyli W. K., J. K. i G. B. w 1/3 części każde z nich. W. K. darował powódce uprawnienia i roszczenia odszkodowawcze do nieruchomości położonej w W. przy ulicy (...).

Dowód: postanowienie k. 211, akta TV-632/1020/74/HS – akt notarialny k. 126-128;

Pismem z dnia 05 września 2017 roku Urząd Miasta Stołecznego W. zobowiązał powódkę do przedłożenia dowodu potwierdzającego, że S. K. był właścicielem zabudowanej nieruchomości położonej w W. przy ulicy (...), hip. Nr (...) o powierzchni 461 m⁽²⁾, w przeddzień wejścia w życie dekretu z dnia 26 października 1945 roku tj. w dniu 20 listopada 1945 roku. Wskazano, iż dokumentem wykazującym prawo własności może być ustalający wyrok sądu.

Dowód: pismo k. 7-8

Zapisanym właścicielem nieruchomości, na których znajduje się objęta żądaniem pozwu nieruchomość jest (...) W.. Obecnie przez przedmiotową nieruchomość przechodzi droga, a część działki przynależy do nieruchomości zabudowanej budynkami wielorodzinnymi.

Dowód: wypisy k. 103-108, mapa k.109, odpis kw k. 275-281, przesłuchanie powódki G. B. k. 248, opinia biegłego M. P. k. 257-260;

Sąd zważył, co następuje:

Mając na uwadze, że podstawą prawną dochodzonych w niniejszej sprawie roszczeń powodów był przepis art. 189 k.p.c. kwestię istnienia ich interesu prawnego w wytoczeniu tego powództwa należało ocenić w pierwszej kolejności.

Podkreślenia wymaga, że w przypadku powództwa o ustalenie (art. 189 k.p.c.), Sąd ma obowiązek badania z urzędu, czy po stronie powoda występuje interes prawny w domaganiu się ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Zgodnie bowiem z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, wtedy, gdy ma w tym interes prawny. A contrario brak tego interesu prawnego po stronie powodowej powoduje, że powództwo podlega oddaleniu.

W nauce prawa procesowego przyjmuje się, że zapadłe w sprawach wszczętych na podstawie art. 189 k.p.c. wyroki ustalające mają charakter deklaracyjny oraz że – jako środek ochronny stosunków cywilnoprawnych – służą usunięciu sporu lub stanu niepewności, co do prawa lub stosunku prawnego. Żądanie ustalenia może przy tym odnieść

skutek tylko w określonych sytuacjach, a znajduje to wyraz w przesłance powództwa o ustalenie, którą jest interes prawny.

Pojęcie interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. traktowane jest jako szczególny rodzaj klauzuli generalnej, będącej elementem konstrukcji powództwa wniesionego na podstawie tego przepisu. Pojęcie to powinno być interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia ochrony prawnej w postaci ustalenia stosunku prawnego lub prawa w sensie pozytywnym lub negatywnym, jeżeli w konkretnym wypadku taka forma działalności jurysdykcyjnej, polegająca na czystej deklaracji sytuacji prawnej, będącej przedmiotem ustalenia ze skutkiem wiążącym strony, jest wymagana rzeczywistą potrzebą jej udzielenia. Wyrok ustalający wiąże z mocy art. 365 k.p.c. sąd,

który go wydał, inne sądy, organy państwowe i strony, co oznacza, że żaden z podmiotów nie może ustalonego w wyroku istnienia lub nieistnienia prawa albo stosunku prawnego uznawać za sporny lub budzący wątpliwości. Jednakże inne niż wymienione podmioty nie są nim związane i dla nich wyrok taki stanowi tylko dokument urzędowy, wyposażony, jak każdy inny tego rodzaju dokument w domniemanie autentyczności i prawdziwości. Skoro udzielona takim wyrokiem ochrona wyczerpuje się w powadze rzeczy osądzonej, a krąg podmiotów związanych jego treścią jest ograniczony, to ochrona sfery prawnej uzyskana w wyniku wydania wyroku ustalającego ma granice, poza którymi wspomniany wyrok, celu, któremu ma służyć, nie spełnia. Tymi też granicami zakreślony jest interes prawny powoda i w tych granicach musi istnieć. Powód, na którym spoczywa obowiązek wykazania interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, musi wykazać, że istnieje potrzeba wytoczenia powództwa przeciwko wskazanemu w pozwie pozwanemu. Taka koncepcja interesu prawnego została przyjęta w judykaturze (por. uchwałę SN z dnia 17 grudnia 1993 r., III CZP 171/93, OSNCP 1994, nr 7 – 8, poz. 149; uchwałę SN z dnia 21 marca 1977 r., III CZP 19/77, OSNCP 1977, nr 10, poz. 178).

Zgodnie z art. 189 k.p.c., interes prawny występuje wówczas, gdy istnieje niepewność stosunku prawnego lub prawa. Niepewność ta powinna być jednak obiektywna, czyli zachodzić według rozumnej oceny sytuacji, a nie tylko według odczucia powoda. Interes prawny w rozumieniu wskazanego przepisu występuje tylko wówczas, gdy zachodzi potrzeba udzielenia ochrony prawnej (por. uchwałę SN z dnia 25 stycznia 1995 r., III CZP 179/94, OSNC 1995, nr 5, poz. 76), nie istnieje natomiast w okolicznościach ukształtowanych jednoznacznie stanem prawnym i niekwestionowanymi zdarzeniami prawnymi (por wyrok SN z dnia 21 lutego 1997 r., II CKU 7/97, Prok. I pr. 1997, nr 6, s. 39).

Zgodnie z utrwalonymi poglądami doktryny i orzecznictwa sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy istnieje tylko obiektywna niepewność stanu prawnego lub prawa, przy czym interes prawny należy przede wszystkim rozumieć jako swoistą potrzebę prawną wynikającą z sytuacji, w jakiej znajduje się osoba występująca z żądaniem ochrony prawnej. Powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa dopuszczalne jest jedynie wówczas, gdy powstaje sytuacja grożąca istniejącemu stosunkowi prawnemu lub zachodzą wątpliwości,

co do istnienia takiego stosunku. Przyjmując zatem, że interes prawny to potrzeba prawna, stwierdzić należy, że za interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. rozumieć należy jako istniejącą po stronie powodowej potrzebę uzyskania korzyści w sferze jej sytuacji prawnej. Przyjmuje się dalej, że interes prawny to interes dotyczący szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych. Zachodzi on, gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego, wynikająca z przewidywanego lub uzewnętrznionego ich kwestionowania. Interes prawny może też być rozważany jako potrzeba prawna wynikająca z sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się powód (tak. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1999 r. sygn. akt. I PKN 263/99). Niezależnie od rozumienia zakresu pojęcia „interesu prawnego” proces o ustalenie jest sprawą cywilną pomiędzy równorzędnymi podmiotami o określonej legitymacji, a powoda legitymuje interes prawny jako stan rzeczy, do którego strona przeciwna ma określony stosunek ze względu na zainteresowanie niepewnością prawną, której usunięciu służy proces o ustalenie (tak uchwała Sądu Najwyższego z dn. 25 stycznia 1995 r. sygn. akt III CZP 176/94). Powód, na którym spoczywa obowiązek wykazania interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, musi zatem dla uwzględnienia powództwa wykazać, że istnieje potrzeba jego wytoczenia przeciwko wskazanemu w pozwie pozwanemu.

Sąd nie podzielił zarzutu pozwanego braku interesu prawnego powódki.

W ocenie sądu orzekającego powódka ma interes prawny w żądaniu ustalenia że w dniu 20 listopada 1945 roku S. K. był właścicielem zabudowanej nieruchomości położonej w W. przy ulicy (...), hip. Nr (...) o powierzchni 461 m⁽²⁾..

Pozwany podnosząc zarzut powołał się na orzecznictwo. Wnioski pozwanego i wywody dokonane na podstawie powołanego orzecznictwa są błędne. Z uzasadnienia wyroku III CK 277/05 wynika, że w sprawach o odszkodowanie SN dopuszcza istnienie interesu prawnego w przypadku wykazania że wytoczone przez niego powództwo jest konieczne dla realizacji roszczenia o wypłatę odszkodowania. Orzeczenie to odnosi się co prawda do odszkodowania w trybie § 8 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 1951 r. w sprawie trybu i zasad postępowania przy przymusowym wykupie nieczynnych maszyn przemysłowych (Dz.U. Nr 19, poz. 155), ale nie można pominąć tego stanowiska w ocenie interesu prawnego powódki.

Wbrew twierdzeniom pozwanego wyrok SN I CK 50/02 nie odnosi się do postępowania administracyjnego, a cywilnego, powołanie się na ten wyrok nie ma, zatem znaczenia przypisywanego przez pozwanego. Wręcz przeciwnie, SN odnosi się, co dla sądu orzekającego, jest oczywiste, że okoliczność, że nie zachował się oryginał ani odpis decyzji administracyjnej nie oznacza, braku możliwości ustalenia jej treści. Dowód taki może być przeprowadzony przy pomocy wszelkich środków dowodowych.

Twierdzenia pozwanego o braku interesu prawnego i powoływane tam orzeczenia odnoszące się do braku interesu w przypadku gdy postępowanie zmierza do ustalenia przesłanki prejudycjalnej nie mają znaczenia dla rozpoznania niniejszej sprawy, gdyż po pierwsze organ administracyjny nie może ustalić prawa własności jako przesłanki rozstrzygnięcia, co wynika choćby z żądania od powódki przedstawienia dowodu własności, a ponadto wyrok Sądu Najwyższego - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 lutego 1999 r. I PKN 597/98 odnosi się do oczywistej z punktu widzenia interpretacji przepisu art. 189 k.p.c. sytuacji bezpośredniej możliwości dochodzenia roszczenia przed sądem powszechnym.

Kolejny argument pozwanego wskazujący na brak interesu prawnego powódki również jest chybiony, pozwany powołał się bowiem na orzeczenie SN I CSK 169/09, które to orzeczenie dotyczy odmiennego stanu faktycznego, a mianowicie roszczeń dochodzonych na podstawie Dz.U.2016.o.2042 t.j. - Ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa ta pozwala na czynienie ustaleń faktycznych w toku postępowania administracyjnego, zmierzających do ustalenia własności nieruchomości pozostawionych poza granicami kraju, co słusznie wskazała SN w uzasadnieniu. Orzeczenie to dotyczy jednak jedynie tego specyficznego roszczenia. W przypadku roszczeń odszkodowawczych powódki brak podobnych uregulowań prawnych.

Powódka ma zatem interes prawny w żądaniu ustalenia prawa własności, gdyż w inny sposób, nie mogą być zabezpieczone jej prawa, w szczególności w postępowaniu administracyjnym ustalenia tego rodzaju nie mogą być poczynione, inne roszczenie cywilne powódce nie przysługuje. Powódka została zobowiązana do przedstawienia dowodu, którego nie może przedstawić z uwagi na okoliczności niezależne od powódki. Powódka w inny sposób, niż poprzez wytoczenie powództwa na podstawie art. 189 k.p.c. nie będzie mogła przedstawić dowodu, w sprawie w której może domagać się odszkodowania. Wyrok ustalający wiąże tylko strony procesu, jednak w tych okolicznościach jest on wystarczający do zaspokojenia interesu prawnego powódki. Jedynie w oparciu o wyrok ustalający powódka będzie mogła domagać się odszkodowania. W związku z tym, że postępowanie toczy się w trybie administracyjnym, nie jest możliwe dokonywanie ustaleń, które są niezbędne do rozpatrzenia wniosku powódki. Z tych względów powódka ma interes prawny w ustaleniu.

Powództwo podlegało jednak oddaleniu z innej przyczyny.

Pozwany podniósł zarzut braku legitymacji procesowej biernej. Zarzut ten jest uzasadniony. Przede wszystkim pozwany nie jest obecnie właścicielem nieruchomości położonej dawniej przy ulicy (...) w W.. Właścicielem

nieruchomości na których położona sporna nieruchomość jest (...) W.. Ponadto, zgodnie z art. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy, w celu umożliwienia racjonalnego przeprowadzenia odbudowy stolicy i dalszej jej rozbudowy zgodnie z potrzebami Narodu, w szczególności zaś szybkiego dysponowania terenami i właściwego ich wykorzystania, wszelkie grunty na obszarze (...) W. przechodzą z dniem wejścia w życie niniejszego dekretu na własność gminy (...) W..

Skarb Państwa nie był zatem podmiotem, który zarówno w okresie tuż po dacie wskazanej w żądaniu pozwu, nabył własność nieruchomości przy ulicy (...) oraz który obecnie jest właścicielem tego gruntu. Z uwagi na brak legitymacji biernej powództwo podlegało oddaleniu.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. Biorąc pod uwagę charakter zgłoszonego roszczenia, który związany jest z podejmowanymi przez powódkę od 1989 roku kolejnymi próbami uzyskania odszkodowania, którego tłem były decyzje niezgodne z prawem, następnie uchylone, jak również sytuację materialną powódki wynikającą z dokumentów przedłożonych do niniejszej sprawy zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające nieobciążenie powódki kosztami procesu.

ZARZĄDZENIE

(...)